

ХРОНИКА

КРЪГЛА МАСА „БЪЛГАРСКА ТРАНСКРИПЦИЯ НА АНТРОПОНИМИ И ТОПОНИМИ ОТ АЗИАТСКИ И АФРИКАНСКИ ЕЗИЦИ“

ОРГАНИЗИРАНА ОТ ФАКУЛТЕТА ПО КЛАСИЧЕСКИ И НОВИ ФИЛОЛОГИИ НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“, ЦЕНТЪР ЗА ИЗТОЧНИ ЕЗИЦИ И КУЛТУРИ

На 18 май 2018 г. в Центъра за източни езици и култури на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ се състоя Кръгла маса на тема „Българска транскрипция на антропоними и топоними от азиатски и африкански езици“.

По традиция интересът на българските езиковеди е насочен предимно към транскрипцията на имена от европейските езици. Има издадени пособия за транскрипцията на английски имена (А. Данчев. *Българска транскрипция на английски имена*. София, Народна просвета, 1979; 4 изд. Изток-Запад, 2010), на испански имена (И. Кънчев. *Българска транскрипция на испанските имена*. София, Хейзъл, 2000), на немски имена (Б. Парашкевов. *Българска транскрипция на немски имена*. София, Изток-Запад, 2015). Наредба № 6 от 1995 г. също разглежда изключително европейски езици, при това само географски названия; антропонимите остават без внимание.

Сборникът *Изговор и транскрипция на чужди имена в българския език*, издаден от издателство „Наука и изкуство“ през 1974 г., наистина включва някои източни езици (арабски, вьетнамски, индийски, китайски, корейски, турски, японски и др.), но в наши дни изглежда донякъде остарял и непълен. Списък на сричките в китайския език на пинин дзъму и българската им транскрипция се съдържа в *Речник на свободните словни асоциации в китайския език: Китайско-български речник* от С. Гогова (СУ, 2004).

Наблюденията над масовата практика сочат, че при транскрибиране на имената от източни езици липсват единни правила. Това не само показва доколко у нас не се познават източните народи и култури, но може да има и юридически последици, например във връзка с документите за самоличност. За да запълни тази празнина и да задоволи практическата необходимост от ясно формулирани правила, Центърът за източни езици и култури на СУ „Св. Климент Охридски“ организира Кръгла маса със следната тематика:

- Поставяне на проблемите, свързани с транскрипцията на антропоними и топоними в азиатски и африкански езици;
- Сравнителен анализ на проблемите, установяване на общи и частни проблеми;
- Предлагане на решения за поставените проблеми, съобразени с установените теоретични принципи и отчитащи наличието на добри практики.

Бяха поканени широк кръг участници, организирани в категориите докладчик, дискусант и слушател. В докладите се представя обзор на проблемите

и се предлагат възможни решения. Дискутантите обсъждат поставените в докладите проблеми и решения и евентуално набелязват и непоставени проблеми и предлагат решения по тях. От слушателите се очаква да поставят въпроси и да изразяват мнения по проблемите и предлаганите решения.

Кръглата маса беше ръководена от доц. д-р Цвета Пашова и се провежда в рамките на проекта „Издаване на 6 и 7 брой на електронното научно списание за азиатски и африкански изследвания „Манас“. Проектът е осъществен с финансовата подкрепа на фонд „Научни изследвания“ на Софийския университет, а ръководител на проекта е проф. д-р Ирина Саръиванова.

Кръглата маса беше открита с доклада на Иван Дюлгерев от СУ „Св. Климент Охридски“, озаглавен *Към проблема за транскрибирането от арабски на български език*. След преглед на актуалното състояние на проблема, досегашните изследвания по него и съществуващата нормативна база бяха поставени два основни проблема: 1) Дали да се транскрибира от високия книжовен регистър, как да се дефинира съвременната арабска езикова реалност и как съответно да се гарантира отразяването на регионалните измерения? (например в случаи като *Джамал – Гамал*); 2) Каква трябва да е отправната ни точка при практическата транскрипция: фонологичното или артикулационно обусловеното фонетично ниво? И да отразяваме ли арабския правопис със средствата на българската графика? (*ал-султан* или *ас-султан*). Едно от предложенията на автора е възможността да се отразява вокалният и консонантният квантитет в арабски със средствата на българската графика, при което би се избегнала нежелана омонимия (случаи като *Самир* и *Самийр*). Другото предложение на докладчика, а именно в съчетанията на шумна със сонорна съгласна при транскрипция да се вмъква буквата ъ, следва българското академично правило, отразено в думи като *министър* и *Александър*. Това предложение породи оживени дискусии. То не само къса с установената традиционна практика на транскрибиране от арабски на български език (в думи като *ибн* или *Бадр*), но отдалечава транскрипцията от оригиналното арабско произношение.

Докладът на Паулина Андонова и Севдие Али от отдел „Ориенталски сборки“ при Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ беше посветен на *Разчитане, транскрипция и идентифициране на топонимите от 18.–19. век в контекста на османската административна система*. Докладът акцентира върху предизвикателствата, пред които се изправят изследователите на българската история в периода на османска власт в процеса на идентификация, изследване и възстановяване на селищната структура. Тези предизвикателства произтичат от различните, понякога нечетливи почерци на отделните канцеларии, предаването чрез арабската графика на лични или географски имена, свързани с топоними от славянски произход, чиито фонетични особености нямат аналог в османотурския език, или грешното изписване на диалектни и местни имена, възпроизвеждани по слух. Път за преодоляване на проблемите се търси чрез разширяване на изворовата база и откриване на по-голям брой идентични записи на един и същ топоним, което би потвърдило нормата на неговото изписване. За идентифициране на топонимите се използват допълнителни описания в изворите, топографски и географски карти и справочна литература.

По *Актуални проблеми на предаването на турски антропоними и топоними на български език в контекста на съвременната преводна практика*

докладва Жана Желязкова от СУ „Св. Климент Охридски“. Съществуващата практика за предаване на турските антропони и топоними свидетелства, че за част от преводачите от турски език установените норми се оказват *terra incognita*, а в други случаи те са пренебрегвани и нарушавани. Преводаческата практика е многообразна, но като цяло демонстрира трайна тенденция към неспазване на принципите и традицията. Този аспект в комплексната теоретична подготовка на преводаческите кадри е въпрос, който продължава да стои на дневен ред. Беше изтъкнато, че в началото на ХХІ век някои от въведените принципи могат да бъдат доразвити, актуализирани и преосмислени в контекста на рецепцията на турската култура в българското общество.

Валентина Маринова от СУ „Св. Климент Охридски“ говори *За транскрипцията на хинди антропоними в българския език*. Докладът представи някои социолингвистични особености на хинди антропонимите като неразривна част от индийския културен феномен. Бяха изтъкнати смислоразличителните характеристики на двайсетте гласни и трийсет и петте съгласни, изграждащи хинди антропонимите, и съвременните звукови закони в езика. Докладчикът разгледа включването на фонемите в морфемния състав на езика, писменото им отразяване с петдесетте графични знака на писмеността деванагари. Беше посочена възможността за слухово-артикуляционната им идентификация от българи. Беше представена специална аргументация на подхода при транскрибирането на кратки и дълги гласни, на беззвучни и звучни съгласни, на консонантни групи, на наличните в хинди геминати и др. с оглед максимално коректното отразяване на хинди антропонимите в българския език.

Антон Андреев от СУ „Св. Климент Охридски“ направи кратък обзор на някои текстове, които засягат темата за транскрипцията на японски имена, в доклада си *Българска транскрипция на японски съществителни собствени имена*. Авторът представи основните особености на японската фонология в съпоставка с българската. Акцентът беше върху разминаванията и проблемните въпроси. Аргументирано бяха обсъдени съображенията за и против дадено решение. В същото време въпросът остана открит за по-нататъшни дискусии – категорични препоръки не бяха дадени, не беше предложена и конкретна система за транскрипция.

Докладът на Александър Алексиев от СУ „Св. Климент Охридски“ е озаглавен *Правила за транскрипция и правопис на китайските лични и географски имена на български език – проблеми и предложения за тяхното разрешаване*. Докладът разглежда имената, записани с помощта на азбуката „пинин дзъму“ – транскрипция на китайския език на основата на латинската азбука, официално възприета в КНР в края на 1958 г. Успешното и приемливо кирилизирание на китайските имена в идеалния вариант би следвало да се възприеме и спазва като единно изискване за изписването им на български език и така да удовлетвори както нуждите на отделните специалисти в конкретни публикации, така също и необходимостта от унифицирано представяне в медиите и в официалната държавна администрация. Задачата се състои в това да се спазват правилата за транскрипция на чуждите собствени имена на български език, описани в „Нов правописен речник на българския език“ на БАН от 2002 г., като същевременно се предадат максимално точно, адекватно и приемливо редица фонетични особености на китайския език, които липсват в българския език. Особена трудност при записа на български език представляват многото дифтонги и трифтонги, твърдата сричкова граница, веларният финал

ng, наличието на придихателни и не придихателни съгласни, специфични съскави и шушкави консонанти, полугласни звукове. До този момент в българската китаистика единно мнение по разрешаването на много от тези проблеми липсва.

Доклади изнесоха също така Иво Панов от катедра „Класически изток“ на Софийския университет (*Транскрибиране на персийските собствени имена, топоними и хидроними*) и Ирина Сотирова от катедра „Кореистика“ (*Проблеми на българската транскрипция на антропоними и топоними от корейски език*).

На финала пред Кръглата маса докладваха двама изследователи от университета Хангук, Република Корея.

Людмила Атанасова насочи вниманието *Към създаване на обща система за транскрибиране на корейски лексикални единици на български език: някои проблеми, наблюдения и предложения*. Беше направен обзор на проблемите, свързани с транскрибирането на корейски лексикални единици на български език, беше набелязана и цялостна насока за работата в тази област. Бяха предложени начини за разрешаване на част от трудностите. Беше обоснована необходимостта от обща система за транскрибиране, която не се ограничава с определен тип лексикални единици. Анализът на нуждите от транскрибиране в различни обществени сфери посочва и условията, на които трябва да отговаря една такава система за транскрипция. В зависимост от тези условия бяха предложени начини за третиране на някои основни спорни въпроси.

Спас Рангелов изказа *Някои съображения за кръгла маса относно българската транскрипция на корейски имена и други думи на фона на транскрипциите в българската азианистика и африканистика*. В бележките си авторът разгледа лингвистичните и екстралингвистичните фактори, които са дали отражение върху липсата на формирана единна система за практическа транскрипция на корейските имена и думи на български език. Явленията бяха поставени в контекста на другите езици от Източна Азия, като китайски и японски, които влизат в релевантния синоцентричен културен ареал, както и в по-широкия контекст на езиците от Азия и Африка, които се изучават научно в България.

По отношение на корейския език съществуват собствени дилеми, свързани със специфичната му фонетика и фонология, както и с уникалната му писмена система, възникнала с изобретяването през 15. век на писмеността хангъл.

Авторът показва типологичните паралели с други аглутинативни езици, както и историческите и културните връзки с китайските езици и с езиците от по-широкия синоцентричен цивилизационен ареал – главно в областта на лексиката. В същото време се поставя въпросът дали изобщо е необходимо транскрипцията на един език да бъде разработвана в унисон или със съобразяване с други езици (независимо дали са генетично, типологично или културно близки, или не).

Апелът на автора да се разгледат решенията в българските транскрипции за други езици, разработени от ориенталистите, е свързан с наблюдението, че съществува тенденция проблемите да се разглеждат „по-затворено“ и да се бяга от това, което се възприема като излишна „неизживяна енциклопедичност“ и ненужна обща култура.

Кръглата маса се очертава като една изключително полезна инициатива, която е в състояние да даде тласък на изработване на правила и норми за

транскрибиране на източните имена. Очевидно има и спорни въпроси, които специалистите по отделните езици могат да дискутират и да разрешат. Един прекрасен резултат би било изготвянето на документ или ръководство, в който да бъдат описани съответните правила.

Работата на Кръглата маса ще бъде отразена в брой 6 на електронното научно списание за азиатски и африкански изследвания „Манас“ (manas.bg). Ще бъдат публикувани както обзор, така и докладите на участниците. Текстовете могат да предложат и дискусантите и слушателите. Брой 6 на сп. „Манас“ ще бъде публикуван онлайн до края на ноември 2018 г.

Иля Златанов

e-mail: ilya.zlatanov@gmail.com

Публикувано: 30 юни 2018